

Uwagi
Zarządu Głównego
Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów
do projektu dokumentów
„Przegląd systemu emerytalnego - informacja Rady Ministrów
dla Sejmu RP o skutkach obowiązywania ustawy o zmianie ustawy
o emeryturach i rentach z FUS wraz z propozycjami zmian”

Przedstawiony projekt dokumentu, będący rezultatem szerokich konsultacji społecznych, zawiera pogłębioną analizę funkcjonującego obecnie systemu emerytalnego oraz propozycje zmian.

Zmianą o charakterze fundamentalnym jest powrót do dawnego wieku emerytalnego, tj. co najmniej 60 lat dla kobiet i 65 dla mężczyzn. Oznacza to wycofanie się z reformy emerytalnej z 2012 roku, która wzbudziła ogromny opór społeczny. Jednak zmiana warunków uzyskania prawa do emerytury rodzi szereg konsekwencji zarówno dla samych ubezpieczonych, jak i dla całej gospodarki, a zwłaszcza dla rynku pracy, finansów publicznych, Funduszu Ubezpieczeń Społecznych itp. Dlatego „Przegląd...” jest w istocie debatą nad całokształtem systemu emerytalnego.

Należy zgodzić się, że wydłużenie wieku emerytalnego, co było istotą reformy z 2012 roku, nie uwzględniało takich m. in. czynników jak: stan zdrowia zatrudnionych, brak ofert pracy dla osób w wieku 55, a nawet 50 lat, niepewność zatrudnienia, konieczność sprawowania opieki nad dziećmi i niesamodzielnymi dorosłymi wobec niedostatku infrastruktury instytucjonalnej (dotyczy zwłaszcza kobiet) itp. Przywrócenie niższego wieku przechodzenia na emeryturę, traktowane – co jest mocno podkreślane przez autorów – jako możliwość, a nie obowiązek ubezpieczonego, wychodzi naprzeciw oczekiwaniom znacznej części społeczeństwa.

Ma to jednak swoją cenę. Skutki finansowe wynikające z wdrożenia proponowanych zmian spowodują wzrost wydatków na emerytury, pogłębienie deficytu FUS i konieczność zwiększenia dotacji z budżetu państwa (narastająco

w kolejnych latach), a dla samych zainteresowanych oznaczają niskie świadczenia emerytalno-rentowe.

Autorzy dokumentu proponują szereg działań, które mają osłabić negatywne skutki zmian: z jednej strony, zwiększyć wpływy FUS, z drugiej – zracjonalizować wydatki.

Po stronie działań zwiększających wpływy przewiduje się rozszerzenie katalogu tytułów i osób podlegających ubezpieczeniu, obowiązek opłacania składek od wszystkich dochodów itp. Propozycje te generalnie wydają się zasadne; w połączeniu z „uszczelnieniem” systemu powinno to zapewnić wzrost wpływów do Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, choć zapewne nie na miarę potrzeb.

Jednak propozycje „oszczędnościowe” są kontrowersyjne. Zmierzają one m. in. do ograniczenia, lub wręcz wyeliminowania możliwości podejmowania dodatkowej pracy przez emerytów, poprzez dość rygorystyczne limity dorabiania. Co więcej, ograniczenia te mają dotyczyć nie tylko osób które przeszły na wcześniejszą emeryturę (jak to ma miejsce obecnie), ale również mających pełny, ustawowy wiek emerytalny. Jest to rozwiązanie którego nie można zaakceptować. Biorąc pod uwagę przewidywaną wysokość świadczeń, wiele osób będzie zmuszonych do poszukiwania dodatkowych źródeł zarobkowania. Jak się wydaje, autorom przyświeca myśl, że poprzez ograniczenia w podejmowaniu pracy po przejściu na emeryturę, skłonią osoby które osiągnęły wiek emerytalny do pozostania w dotychczasowym miejscu pracy, co pozwoli „zaoszczędzić” na wypłatach z FUS. Dłuższa praca zwiększa też wysokość przyszłego świadczenia, więc powinna być korzystna dla ubezpieczonego. Jednak pamiętać należy, że decyzja o kontynuowaniu pracy po osiągnięciu wieku emerytalnego nie jest wyłącznie decyzją pracownika; decyduje o tym również pracodawca. Praktyka wskazuje, że wielu pracodawców chętnie, pod różnymi pretekstami, pozbywa się pracowników starszych, zastępując ich młodszymi i tańszymi. Tak więc swoboda wyboru przez ubezpieczonego: czy kontynuować pracę, czy odejść, jest mocno ograniczona. Być może, zmiana sytuacji na rynku pracy odwróci te negatywne trendy, jednak na razie pracownik w wieku 50+, a tym bardziej 60+ lat jest postrzegany jako obciążenie, a nie potencjał. Jeśli ograniczy się możliwości „dorabiania”, to wielu emerytów po zakończeniu (niekoniecznie dobrowolnym) aktywności zawodowej,

będzie zmuszonych korzystać z pomocy społecznej lub ucieknie w szarą strefę. W jednym i drugim przypadku stracą zarówno emeryci, jak i gospodarka.

Również proponowana zasada, że na emeryturę przechodzi się raz, która likwiduje możliwość przeliczenia świadczenia, budzi wątpliwości. Jeśli emeryt podejmuje dodatkową pracę i opłaca składki ubezpieczeniowe, to powinno to skutkować wzrostem emerytury. Natomiast można zgodzić się z propozycją ograniczenia częstotliwości przeliczania (np. raz w roku).

Pozytywnie należy ocenić propozycję podwyżki najniższych świadczeń emerytalno-rentowych. Jest to krok w dobrym kierunku, zmniejszający obszary ubóstwa wśród osób starszych i niepełnosprawnych. Pożądane wydaje się ponadto wprowadzenie mechanizmu wiążącego wysokość najniższej emerytury z minimalną płacą (nie mniej niż 50%).

Również pozytywnie oceniamy zaproponowaną formułę waloryzacji (nie mniej niż, przy zachowaniu realnej wartości świadczeń). Jednak proponowana kwota minimalnej podwyżki, wynosząca „co najmniej 10 złotych”, z pewnością nie satysfakcjonuje emerytów.

Odnośnie zmian w Otwartych Funduszach Emerytalnych należy przede wszystkim zauważyć, że dotychczasowa działalność OFE nie przyniosła spodziewanych efektów ani dla gospodarki, ani dla ubezpieczonych. Dlatego proponowane rozwiązania, tj. przekazanie środków do Funduszu Rezerwy Demograficznej i zapisanie zgromadzonych aktywów na indywidualnych subkontach w ZUS wydają się w tej sytuacji uzasadnione, chociaż należy mieć świadomość, że oznacza to faktyczną likwidację II filara. Jest to jednak działanie, które może podważyć zaufanie części ubezpieczonych do stabilności całego systemu, dlatego niezbędna jest szeroka kampania społeczna edukacyjno-informacyjna.

Natomiast analiza sytuacji w zakresie III filara (dobrowolne oszczędzanie) potwierdza niewielkie zainteresowanie pracujących tą formą odkładania na emeryturę. Brak w tym zakresie pozytywnych propozycji zmian.

Przewodnicząca Zarządu Głównego PZERiI

(Elżbieta Ostrowska)

